

METSO

Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelma

Vapaaehtoisen pysyvän suojelun edistäminen Pirkanmaan metsäkeskuksen ja ympäristökeskusten yhteistyönä

Raportti ajalta 8/2006 – 12/2007

METSO on tuonut uuden vaihtoehdon suojella metsää.

Vapaaehtoinen suojelu on metsänomistajan oma valinta.

Jukka Ruutiainen

Metsäluontoneuvoja

Pirkanmaan metsäkeskus

METSO - Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelma

Vapaaehtoisen pysyvän suojelun edistäminen Pirkanmaan metsäkeskuksen ja ympäristökeskusten yhteistyönä 8/2006-12/2007

Tiivistelmä

Ympäristöministeriöstä lähtöisin olevalla kokeilulla haluttiin selvittää aktiivisen tiedottamisen vaikutusta vapaaehtoisen suojelun tarjontaan Pirkanmaan, Hämeen, Uudenmaan ja Keski-Suomen ympäristökeskusten alueilla. Vapaaehtoista suojelua edistämään valittiin metsäluontoneuvoja, jonka sijoituspaikaksi tuli Pirkanmaa. Pirkanmaan ympäristökeskuksen aloitteesta päätettiin kokeilla mallia, jossa metsäluontoneuvoja sijoitetaan metsäkeskuksen palvelukseen.

Tavoitteena oli saada yksityisiltä maanomistajilta tarjouksia luonnonsuojelun kannalta arvokkaiden metsäalueiden suojelusta ja lisätä ympäristökeskusten, metsäkeskusten ja muiden toimijoiden käytännön yhteistyötä metsien monimuotoisuuden lisäämiseksi.

Kokeilujakson aikana 126 metsänomistajaa tarjosi omistamaansa metsäaluetta vapaaehtoiseen suojeluun. Pirkanmaalla yhteydenottoja tuli 76 kpl ja muiden ympäristökeskusten alueilta yhteensä 50 kpl. Pirkanmaalla suojelun piiriin hankkeen aikana hyväksyttiin 29 kohdetta, joiden yhteispinta-ala on 268 hehtaaria. Muiden ympäristökeskusten alueella yhteistyökokeilun kautta tullut vastaava pinta-ala on yhteensä noin 50 ha. Pirkanmaan hyvää tulosta selittää metsäluontoneuvojan tuttu toimintaympäristö: yhteistyökumppanit, tiedotusvälineet ja metsäluonnon erityispiirteet sekä lisäksi se, että käytettävissä oleva metsävara- ja luontotieto oli helposti saatavilla.

Yhteistyön merkitys eri tahojen korostui hankkeessa. Mm. Pirkanmaan ympäristökeskuksen kanssa löytyi selkeä toimintamalli, jolla saatiin tarjotut kohteet heti työn alle ja metsänomistajalle nopeasti päätös kohteen suojelusta tai sen hylkäämisestä. Myös Metsähallituksen kanssa yhteistyö onnistui hyvin. Valtiolle myydyistä suojelukohteista metsänomistajalle maksettiin nopeimmillaan kauppasumma noin kuukauden kuluttua siitä, kun aluetta tarjottiin suojeluun.

Metsänhoitoyhdistyksille jaettiin tietoa vapaaehtoisesta suojelusta ja vastaanotto oli myönteinen. Pirkanmaan metsänhoitoyhdistysten aktiivisuudella kohteiden välittäjänä oli tärkeä merkitys. Metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöiden välittämistä 12 kohteesta puolet päättyi lopulta suojeluun. Metsänhoitoyhdistysten rooli tiedon välittäjänä metsänomistajille on merkittävä, koska he ovat usein metsänomistajien läheisimpiä metsäasioiden hoitajia.

Toistuva tiedottaminen vapaaehtoisesta suojelusta on välttämätöntä. Jakson aikana tehtiin 33 lehtijuttua ja pidettiin muutamia yleisötilaisuuksia, joiden vaikutusta metsänomistajien aktiivisuuteen on vertailtu. Esimerkiksi metsäkeskusten lehtijuttujen avulla saatiin keskimäärin kymmenen yhteydenottoa / juttu. Sen sijaan paljon työtä vaativalla yleisötilaisuudella ei ollut toivottua vaikutusta. Ammattilehtien etuna on yhteystietojen saaminen jutun yhteyteen ja mahdollisuus vaikuttaa jutun sisältöön.

Uutta METSO –ohjelmaa rakennettaessa tärkeää on tehdä siitä metsänomistajalle riittävän selkeää. Metsien monimuotoisuuden edistämiseen tulee olemaan tarjolla monia eri vaihtoehtoja ja toimijoitakin tulee olemaan useita. Olennaista on, että tietoa metsänomistajille jaetaan samasta paikasta ns. "yhden luokun periaatteella". Metsäkeskus sopii hyvin tiedon välittäjäksi tiiviissä yhteistyössä muiden organisaatioiden kanssa. Pirkanmaan kokeiluhankkeen tuloksia voidaan hyödyntää uudessa METSO –ohjelmassa ehdotettua metsäluontoneuvojan toimenkuvaa suunniteltaessa.

Sisältö

1. Yhteistyökokeilun taustaa	4
2. Sidosryhmäyhteistyö	5
2.1. Ympäristöministeriö	5
2.2. Ympäristökeskukset	5
2.3. Metsähallitus	7
2.4. Metsäkeskukset	7
2.5. Metsänhoitoyhdistykset	8
2.6. Metsäyhtiöt	9
3. Tiedottaminen	11
3.1. Monipuolista tiedottamista	11
3.2. Metsänomistajien apu tiedottamisessa	13
3.3. Tilastoja tiedottamisesta	14
4. Kohteet	16
4.1. Metsänomistajien yhteydenotot	16
4.2. Pirkanmaalla vapaaehtoiseen suojeluun hyväksytyt kohteet v. 8/2006 – 12/2007	17
4.3. Suojelutilanne muiden yhteistyöhankkeeseen kuuluvien ympäristökeskusten alueella	19
4.4. Metsänomistajien taustatietoja	19
4.5. Kohteiden hylkäys	20
4.6. Tietoa suojelluista kohteista	21
5. Yhteenveto ja päätelmiä	22
5.1. Metsäkeskus vapaaehtoisen suojelun edistäjänä ...	22
5.2. Yhteistyökumppaneiden merkitys tärkeä	22
5.3. Tutussa toimintaympäristössä helppo toimia	23
5.4. Määräaikainen vai pysyvä suojelu	23
5.5. Onnistumisia, parannettavaa ja uusia haasteita	24
6. Kiitokset	25

1. Yhteistyökokeilun taustaa

Metsien pysyvään suojeluun on varattu Etelä-Suomessa 5 milj. € vuodessa. Rahoitus saadaan Metsähallituksen maanmyyntitulojen ja vaihtomaiden käytöstä ja se on kirjattu vuosille 2005 – 2014. Metsänomistajan mahdollisuudesta tarjota metsiään suojeluun ja saada siitä käypä korvaus palkattiin tiedottamaan ympäristöministeriön rahoituksella kaksi metsäluontoneuvojaa. Toisen sijoituspaikaksi valittiin Pirkanmaa ja toisen Etelä-Savo. Pirkanmaan ympäristökeskuksen aloitteesta kokeiltiin uudenlaista mallia, jossa tehtävään palkattu henkilö toimii metsäkeskuksen palveluksessa mutta tiiviissä yhteistyössä ympäristökeskusten kanssa.

Toimialueena Pirkanmaan metsäluontoneuvajalla oli Pirkanmaan, Hämeen, Uudenmaan (pl. rannikko) ja Keski-Suomen (länsiosa) ympäristökeskusten alueet. Etelä-Savon metsäluontoneuvajan toimialueena oli Etelä-Savon, Pohjois-Savon, Pohjois-Karjalan, Kaakkois-Suomen ja Keski-Suomen (itäosa) ympäristökeskusten alueet. Tässä raportissa kerrotaan keskeisimmistä Pirkanmaan yhteistyökokeiluun liittyvistä seikoista.

Metsäluontoneuvojan paikka oli avoinna kesäkuussa 2006 ja tässä ote työpaikkailmoituksesta: ”Pirkanmaan ympäristökeskus ja ympäristöministeriö haluavat vauhdittaa METSO -ohjelman toteutumista ja lisätä metsänomistajien ja sidosryhmien kiinnostusta vapaaehtoiseen suojeluun uudella tavalla. Tätä varten metsäkeskus saa rahoituksen toimihenkilölle, joka metsäkeskuksen palkkalistoilla edistää metsien vapaaehtoista suojelua METSO -ohjelman hengessä. Työ edellyttää toimimista yhteistyössä sekä metsänomistajien että sidosryhmien, etenkin metsänhoitoyhdistysten kanssa.” Metsäluontoneuvajaksi valittiin 15 vuotta metsäsuunnittelijana ja kaksi vuotta projektipäällikkönä toiminut metsätalousinsinööri Jukka Ruutiainen Pirkanmaan metsäkeskuksesta.

Ympäristöministeriö asetti yhteistyökokeilulle tavoitteeksi ”saada yksityisiltä maanomistajilta tarjouksia luonnonsuojelun kannalta arvokkaiden metsäalueiden suojelusta ja kokeiluhankkeena lisätä ympäristökeskusten ja metsäkeskusten käytännön yhteistyötä metsien monimuotoisuuden lisäämiseksi.”

Metsäluontoneuvojan työn kuvasta ja määrällisistä tavoitteista keskusteltiin Pirkanmaan ympäristökeskuksen ja metsäkeskuksen yhteisissä palaverissa. Selkeää tavoitetta tai toimintamallia ei asetettu vaan päätettiin kokeilla, mitkä eri menetelmät johtaisivat parhaimpiin tuloksiin. Työ sai vähitellen muotonsa saatujen kokemusten mukaan ja ympäristökeskuksen ja metsäkeskuksen välille löytyi hyvin pian selkeä toimintamalli.

2. Sidosryhmäyhteistyö

Sidosryhmistä osa on ollut kehittämässä hanketta, osa toteuttamassa ja osa välittämässä tietoa metsänomistajille. Keskeisimpiä sidosryhmiä ovat olleet ympäristöministeriö, ympäristökeskukset, Metsähallitus, metsäkeskukset, metsänhoitoyhdistykset ja suurimmat metsäyhtiöt.

Vapaaehtoisesta suojelusta tiedottaminen sidosryhmille kuului metsäluontoneuvojan ensimmäisiin tehtäviin. Metsäorganisaatioiden tapaamisten tarkoituksena oli kertoa metsänomistajien uudesta vapaaehtoisen suojelun mahdollisuudesta. Sidosryhmien toivottiin välittävän tietoa omassa organisaatiossaan sekä myös metsänomistajien keskuudessa.

2.1. Ympäristöministeriö

Ympäristöministeriö on vastannut metsäluontoneuvojen tekemän METSO –markkinoinnin rahoituksesta ja seurannasta. Molempien metsäluontoneuvojen sekä ylimetsänhoitaja Pirkko Isoviidan ja ympäristöneuvos Mikko Kuusisen kanssa pidettiin palaveri, jossa käytiin läpi METSO –markkinoinnin periaatteita, luonnonsuojelubiologisia kriteerejä ja todennäköisesti vastaan tulevia ongelmatilanteita. Metsäluontoneuvojat ovat tarvittaessa raportoineet työstään Pirkko Isoviidalle. Hän oli myös mukana Pirkanmaalla järjestetyssä palaverissa, jossa keskusteltiin mm. metsäluontoneuvojan toimen jatkorahoituksesta vuodelle 2007. Ensimmäisen jakson (8-12/2006) kokemusten pohjalta päätettiin kokeilua jatkaa (3-12/2007), jotta saataisiin enemmän kokemusta metsäluontoneuvojan mahdollisuudesta toimia metsäkeskuksen palveluksessa yhteistyössä ympäristökeskuksen kanssa.

2.2. Ympäristökeskukset

Pirkanmaan ympäristökeskus on luonnollisesti ollut läheisin yhteistyökumppani, koska sen aloitteesta metsäluontoneuvojan toimi täytettiin metsäkeskuksessa. METSO –yhteistyötä ovat olleet rakentamassa osastopäällikkö Mari Rajala sekä ylitarkastajat Auli Suvanto, Marita Saksa-Lapikisto ja Ari Jokinen. Loppuvuodesta 2007 biologi Marika Koskinen aloitti Marita Saksa-Lapikiston äitiysloman sijaisena. Ympäristökeskuksen kanssa pidetyissä palavereissa on suunniteltu metsäluontoneuvojan toimenkuvaa ja erilaisia keinoja lisätä sekä maanomistajien että metsäammattilaisten tietämystä vapaaehtoisesta suojelusta. Palavereja on pidetty neljä kertaa välillä 8/2006 – 12/2007 ja niistä on laadittu erilliset muistiot. Lisäksi on ollut viikoittaista yhteydenpitoa koko yhteistyöhankkeen ajan.

Pirkanmaalla käytännön työnjako tarjottujen suojelukohteiden maastotarkastusten osalta aloitettiin siten, että Marita Saksa-Lapikisto kiersi alueet ja arvioi luonnonsuojelubiologiset kriteerit ja Jukka Ruutiainen arvioi puuston määrän osassa kohteista ja osassa se tehtiin ympäristökeskuksen toimesta. Työn tultua vähitellen tutuksi Jukka Ruutiainen kiersi kohteet yksin ja arvioi sekä luonto- että puustotiedot sekä myös valokuvasi kohteet. Kun kohde hyväksyttiin suojeltavaksi yksityiseksi suojelualueeksi, tarjouksen maanomistajalle teki Auli Suvanto.

Pirkanmaan ympäristökeskuksen METSO –ryhmä: ylitarkastajat Auli Suvanto, Marita Saksa-Lapikisto ja osastopäällikkö Mari Rajala.

Hämeen ympäristökeskuksen kanssa käydyssä palaverissa oli mukana luonnonsuojelupäällikkö Rauni Itkonen ja ylitarkastaja Esa Pynnönen. Keskustelun olennaista antia oli Hämeen alueen erilainen toimintaympäristö verrattuna Pirkanmaahan. Sovittiin, että Hämeen alueelta tarjotut kohteet välitetään ympäristökeskukseen ja heidän toimesta tehdään myös kohteiden arviointi. Rauni Itkosen kanssa käytiin muutamalla kohteella yhdessä, mikä toi lisätietoa Hämeen alueen erityispiirteistä.

Uudenmaan ympäristökeskuksen kanssa pidetyssä palaverissa oli läsnä ylitarkastaja Jani Seppälä, ylitarkastaja Matti Myllyniemi ja tarkastaja Kirsi Hellas. Mukana oli myös metsänhoitaja Annikka Selander Rannikon metsäkeskuksesta, koska METSO -yhteistyö oli alun perin tarkoitus ulottaa myös Rannikon metsäkeskuksen alueelle. METSO -markkinoinnista päätettiin kuitenkin luopua Rannikon osalta pitkän etäisyyden, ruotsin kielen ja toimintakulttuurin erojen vuoksi. Muulta Uudenmaan alueelta on tullut muutamia kohteita, jotka on välitetty ympäristökeskuksen tarkastettavaksi. Yksi kohde käytiin katsomassa yhdessä Jani Seppälän kanssa.

Keski-Suomen ympäristökeskuksen kanssa pidettiin yhteispalaveri, jossa oli laaja joukko ympäristökeskuksen ja Metsähallituksen väkeä sekä molemmat metsäluontoneuvojat. Vastuu Keski-Suomen METSO –tiedottamisesta jaettiin metsäluontoneuvojien kesken siten, että Antti Tiihosen alueeksi tuli Päijänteen itäpuoli ja Jukka Ruutiaisen länsipuoli. Yhteyshenkilönä ympäristökeskuksessa on ollut ylitarkastaja Auvo Hamarus, jolle tarjotut kohteet on välitetty.

Länsi-Suomen ja Lounais-Suomen ympäristökeskuksille tiedotettiin hankkeen alkamisesta, vaikka varsinaisesti heidän toimialueellaan ei tiedottamista ollut tarkoitus tehdä. Muutamia potentiaalisia luontokohteita näiltäkin alueilta on tullut ja ne on välitetty eteenpäin ympäristökeskuksiin.

2.3. Metsähallitus

Kun alue, jonka metsänomistaja haluaa myydä valtiolle, on hyväksytty suojeluun, niin ympäristökeskus antaa Metsähallitukselle toimeksiannon alueen ostamisesta valtiolle. Metsähallituksen Laatumaan myyntineuvottelija Pasi Silomäki on ollut Pirkanmaalla tarjouksien tekijä. Hänen kanssaan kierrettiin hankkeen alussa tutustumassa siihen mennessä toistaiseksi ainoaan valtiolle hankittuun METSO -kohteeseen ja keskusteltiin Metsähallituksen periaatteista tilojen hankinnassa ja tarjouksen teossa. Myöhemmin käytännöksi muotoutui se, että Jukka Ruutiainen arvioi valtiolle tarjotun kohteen puuston maastossa samalla käynnillä, kun arvioi kohteen luontoarvot. Kuvioittainen puustotieto on välitetty Pasi Silomäelle. Hän on käynyt joka tapauksessa tarkastamassa kohteen ja puustoarvion ja tarvittaessa muuttanut havaitsemiaan eroavaisuuksia. Näin molemmat ovat saaneet hyödyllistä kokemusta arviointien tarkkuudesta ja tukea omalle työlleen. Arviot ovat olleet poikkeuksetta hyvin lähellä toisiaan. Tärkeää on ollut myös saada tietoa kohteista maksettujen korvausten suuruusluokasta, jota metsänomistajat usein tiedustelevat.

2.4. Metsäkeskukset

Pirkanmaan metsäkeskuksen yhteyspäällikkö Veikko Iittainen on metsäluontoneuvojan esimiehenä osallistunut merkittäväällä panoksella hankkeen ideointiin. Lisäksi hänen laajat ihmiskontaktinsa ovat auttaneet asioimista varsinkin Pirkanmaan ulkopuolella. Myös metsäluonnonhoidon asiantuntijan Timo Vesannon tietämys luontoasioista on ollut hyödyllistä metsäluontoneuvojan tehtävää kehitettäessä. Lisäksi hän on välittänyt metsänomistajille tietoa vapaaehtoisesta suojelusta käydessään tarkastamassa ympäristötukeen tarjottuja kohteita. Muutamia kohteita on päätynekin ympäristötuen sijaan vapaaehtoisiksi suojelualueiksi. Vastaavasti METSO – tiedottamisen kautta tulleet ympäristötukeen soveltuvat kohteet on välitetty Timo Vesannolle.

Pirkanmaan metsäkeskuksessa tietoa toimihenkilöille on välitetty sähköpostin ja kaikkien metsäkeskusten sisäisen tiedotuskanavan - Silmun kautta. Metsäsuunnittelijoille on kerrottu vapaaehtoisesta suojelusta sekä yhteisessä palaverissa että henkilökohtaisesti. Toimihenkilöiden välityksellä on saatu useita kohteita, joista osa on päätyne suojeluun. Lisäksi metsäsuunnittelijat ovat raportoineet hyvistä luontokohteista, joita maastotyön aikana ovat havainneet. Jos tilalta ei ole ollut metsäsuunnitelmatilausta, metsänomistajaan ei ole otettu yhteyttä vapaaehtoisen suojelun

merkeissä. Kohteet ovat jääneet odottamaan uutta METSO -ohjelmaa ja jatkossa tapahtuvaa mahdollista suoraa tiedottamista metsänomistajille.

Häme-Uusimaan metsäkeskuksen kanssa yhteistyö on ollut alusta lähtien avointa ja rakentavaa. Johtaja Antti Koskimäki on osallistunut kaikkiin palavereihin ja yhdessä on ideoitu heidän toiminta-alueensa tiedottamista. Hän oli myös pääkaupunkiseudun metsänomistajille Helsingissä Suomen ympäristökeskuksessa järjestetyn ”Suomalaisen metsäluonnon tulevaisuus” – tapahtuman puheenjohtaja ja avauspuhujia. Palavereissa on ollut mukana myös metsänhoitopäällikkö Jouni Rantala ja ympäristöasiantuntija Päivi Martinmaa. Metsäsuunnittelijoille vapaaehtoisesta suojelusta on kerrottu Padasjoelle suuntautuneen maastoretkeilyn yhteydessä. Tietojen vaihtoa on ollut myös esittelijä Jukka Matilaisen ja suunnitteluasiantuntija Laura Vuokon kanssa.

Keski-Suomen metsäkeskuksen yhteyshenkilönä on ollut luonnonhoitopäällikkö Seija Tiitinen-Salmela, joka on ollut myös METSO -työryhmän jäsen. Hänelle on lähetetty tiedotusmateriaalia ja hänen kauttaan tieto vapaaehtoisesta suojelusta on välittynyt metsäsuunnittelijoille. Metsäkeskukseen on välitetty tietoa metsänomistajien tarjoamista luontokohteista, jotka ovat osoittautuneet metsälain suojaamiksi arvokkaiksi elinympäristöiksi ja soveltuvat parhaiten ympäristötuen piiriin.

METSO:n kokeiluhankkeet yhteiseksi toiminnaksi -projektiryhmälle esiteltiin yhteistyöhanketta Lahdessa Häme-Uusimaan metsäkeskuksessa järjestetyssä kokouksessa. Projektiryhmän sihteeri metsäekologian asiantuntija Timo Soininen Metsätalouden kehittämiskeskus Tapiosta kertoi välittäneensä hankkeesta saaduista kokemuksista tietoa METSO -työryhmille.

2.5. Metsänhoitoyhdistykset

Metsänhoitoyhdistys on useimman metsänomistajan läheisin käytännön metsäasioiden hoitaja. Metsänhoitoyhdistyksen tehtävänä on palvella mahdollisimman monipuolisesti metsänomistajaa sekä ajaa metsänomistajan etua. Metsien monimuotoisuuden edistäminen kuuluu tänä päivänä yhtenä osana metsänhoitoyhdistyksen tehtäviin. Tätä edellyttää metsien sertifiointi, metsälaki, metsänomistajat sekä myös myönteinen julkisuuskuva.

Tiedon välittäminen vapaaehtoisesta suojelusta metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöille koettiin ensiarvoisen tärkeäksi suunniteltaessa metsäluontoneuvojan tehtäväkenttää. Vapaaehtoinen suojelu yhtenä metsänomistajan vaihtoehtona hyödyntäessään metsäomaisuuttaan tulisi olla kaikkien metsänhoitoyhdistyksen metsätoimihenkilöiden tiedossa. Toimihenkilöiden myönteinen suhtautuminen on ratkaisevassa asemassa välitettäessä tietoa metsänomistajille.

Kaiken kaikkiaan tietoa METSOsta on välitetty yhteisissä palaverissa ja tilaisuuksissa 15 eri metsänhoitoyhdistykselle Pirkanmaalla, Hämeessä, Uudellamaalla ja Keski-Suomessa. Kaikille toimihenkilöille on jaettu tilaisuuksissa tiedote ja toimintaohjeet, jos he kohtaavat työssään suojeluun kelpaavan kohteen ja jos metsänomistaja suhtautuu asiaan myönteisesti. Lisäksi muutamille metsänhoitoyhdistyksille lähetettiin sähköpostitse samat ohjeet. Palaverien kesto on ollut puolesta tunnista tuntiin ja ne on pidetty yleisesti normaalin henkilökuntapalaverin yhteydessä, jolloin suurin osa väestä on koolla. Aikaisemmissa työtehtävissä luodut kontaktit metsänhoitoyhdistyksiin ovat olleet ensiarvoisen tärkeitä tiedon välittämisen kannalta. Kun vapaaehtoisesta suojelusta on kertonut tuttu henkilö, jonka kanssa on aikaisemmin asioinut muissa merkeissä, kynnys tiedon vastaanottamiseen on ollut matala.

Metsänhoitoyhdistysten suhtautuminen vapaaehtoiseen suojeluun on ollut varsin myönteinen ja metsäluontoneuvoja on toivottu avoimesti tervetulleeksi kertomaan asiasta. Metsänhoitoyhdistykset ovat luvanneet, että heidän lehtiään voi hyödyntää tiedottamisessa ja muissa lehdissä voi mainita, että metsänhoitoyhdistyksestä saa lisätietoa. Toimihenkilöillä on ollut tiedossa ”todella hyviä kohteita”, mutta metsänomistajat eivät ole valmiita pysyvään suojeluun, vaan he odottavat määräämällisen suojelun alkamista. Tietoa on välitetty metsänhoitoyhdistys –lehtien kautta ja yhteydenottoja on tullut lukuisia. Myös suoraan toimihenkilöiden välityksellä Pirkanmaalla kohteita on tarjottu 12, joista kuusi on päätynyt suojeluun asti, mikä on erittäin merkittävä saavutus. Kohteita on välittänyt 11 eri toimihenkilöä.

2.6. Metsäyhtiöt

Kolmelle suurelle metsäyhtiölle välitettiin tietoa vapaaehtoisen suojelun mahdollisuudesta ja toivottiin vastuuhenkilön nimeämistä yhtiöstä. UPM ja Metsäliitto nimesivät henkilön, joka vastaa METSO –tiedottamisesta yhtiössään. UPM nimesi ympäristöpäällikkö Timo Lehesvirran ja Metsäliitto jäsenpalvelupäällikkö Jyrki Sopasen. Heidän kanssaan pidettiin erikseen palaveri, jossa metsäluontoneuvoja tarjoutui tulemaan esittelemään vapaaehtoista suojelua esimerkiksi yhtiön puunostajien palaveriin. Molemmat kertoivat hoitavansa tiedottamisen sisäisesti ja Metsäliitolle lähetettiin sitä varten METSO –esitteitä jaettavaksi toimihenkilöille. Metsäliitossa asia on ollut esillä aluejohtoryhmässä sekä Tampereen piirillä kaikissa tulosryhmissä ja myös piiritoimikunnassa. Yhtiöiden välityksellä ei kohteita toistaiseksi ole tarjottu, mikä selittyy suurelta osin muutenkin kovilla työtavoitteilla ja äärimmäisen vilkkaalla puukauppavuodella.

Taulukko 1. Luettelo eri tahoista, joiden kanssa on pidetty palavereja ja suunniteltu vapaaehtoisen suojelun edistämistä. Luettelossa on myös metsänhoitoyhdistykset ja metsäkeskukset, joiden toimihenkilöille on käyty kertomassa METSO –ohjelmasta.

Ympäristöministeriö
Pirkanmaan ympäristökeskus
Hämeen ympäristökeskus
Uudenmaan ympäristökeskus
Keski-Suomen ympäristökeskus
Metsähallitus
Pirkanmaan metsäkeskus
Häme-Uusimaan metsäkeskus
Keski-Suomen metsäkeskus, tiedote
Rannikon metsäkeskus
Pirkanmaan metsänhoitoyhdistykset
Länsi-Suomen metsänomistajien liitto
Längelmäki
Orivesi
Etelä-Pirkanmaa
Kuhmalahdi
Sydän-Häme
Kangasala
Punkalaidun
Sastamala
Pohjois-Pirkka
Häme-Uusimaan metsänhoitoyhdistykset
Etelä-Suomen Metsänomistajien liitto
Kanta-Häme
Itä-Häme
Salpausselkä
Länsi-Uusimaa
Keski-Suomen metsänhoitoyhdistykset
Metso
Päijänne
Keski-Suomi, tiedote
UPM
Metsäliitto

3. Tiedottaminen

METSO –ohjelma on niin tuore, että vain harvalla metsänomistajalla tai metsäammattilaisilla on siitä kovin selkeää kokonaiskuvaa. Tiedotusvälineissä on kerrottu monista METSO -hankkeista, mutta eri puolilla Suomea toteutetut hankkeet ovat koskettaneet vain osaa metsänomistajista. Tämä on aiheuttanut epätietoisuutta siitä, mitä menetelmiä sovelletaan missäkin. Omalta osaltaan asiaa on sekoittanut metsälaila ja luonnonsuojelulaila suojellut kohteet, joita erittäin monella metsänomistajalla on. Luonnonarvokaupan ja ympäristötuen tai yleensä määräaikaisen suojelun mahdollisuudesta on haluttu lisää tietoa. Sen sijaan pysyvästä suojelusta ei ole edes osattu kysyä, koska se on vielä uudempi asia. Siksi asiasta tiedottaminen on ollut erittäin tarpeellisista.

Nyky-yhteiskunnassa tietotulva on valtavaa ja monet uutiset hukkuvat suureen massaan. Niinpä niitä tuhansia metsänomistajia, joilla on suojeluun kelpaavia arvokkaita luontokohteita, on yritetty tavoittaa monin eri keinoin. Tietoa on välitetty pääasiassa lehtien välityksellä, mutta muunkinlaisia kokeiluja on tehty. Vapaaehtoinen suojelu on saatettu mieltää hyväntekeväisyydeksi, niinpä monelle metsänomistajalle on tiedon lisäyksen myötä tullut täytenä yllätyksenä, että suojelusta voi saada niin hyvän rahallisen korvauksen, että se voi jopa ylittää tilalta saatavan puukauppatulon.

3.1. Monipuolista tiedottamista

Lehtijutuissa ja tiedotteissa on painotettu kolmea keskeistä asiaa: suojelun vapaaehtoisuutta, maksettavia korvauksia ja haettavia kohteita. Juttuja on tehty pääasiassa tiedotusluontoisesti yleisellä tasolla, mutta joihinkin juttuihin on saatu lisäksi metsänomistajanäkökulma edustamaan toteutunutta vapaaehtoista suojelua. Lehtikirjoituksia on ollut 33 kpl. Lisäksi on tiedotteista suoraan tehdyt jutut, joiden lukumäärästä ei ole tarkkaa tietoa. Lehtijutun vaikutus on tavallisesti muutaman päivän, joten tiedottamisen on oltava jatkuvaa. Sen tulee kuitenkin olla järkevässä suhteessa siihen, mitä metsänomistajalle voidaan tarjota. Jos maastotarkastuksia ei ehditä tekemään tai suojelualueiden korvauksiin varatut määrärahat ovat loppumassa, ei tiedottaminen ole sillä hetkellä tarpeellista. Taulukoita 2. ja 4. vertaamalla voidaan päätellä, eri lehtien vaikutus metsänomistajien aktiivisuuteen tarjota kohdetta vapaaehtoiseen suojeluun. Metsänomistaja on saattanut saada tietoa useasta lähteestä, mutta tilastoissa näkyy vain se tietolähde, joka on ollut yhteydenottoon laukaisevana tekijänä.

Tiedotteita on lähetetty sähköpostin välityksellä pääasiassa metsänhoitoyhdistyksien ja metsäkeskusten toimihenkilöille. Myös Tampereen seudun metsänomistajat ry:n jäsenille on lähetetty pari tiedotetta. Lisäksi metsänomistajille on lähetetty sähköinen uutiskirje aiheesta.

Tampereen radiossa vapaaehtoisesta suojelusta on tehty kaksi kertaa 15-20 minuutin juttu. Molemmilla kerroilla haastattelussa on ollut mukana metsänomistaja, millä on saatu aiheeseen lisää syvyyttä ja laajempaa näkökulmaa. Radiojutun perusteella on tullut yksittäisiä tarjouksia. Sen tarkoituksena onkin lähinnä ollut muun tiedottamisen tukeminen, koska radiossa voi kertoa vain rajallisen määrän asioita. Vaikka pääosan radiohaastattelussa ovat saaneet metsänomistaja ja metsäluontoneuvoja, jutun onnistuminen on ollut kiinni toimittajan ammattitaidosta ja oleellisten asioiden kysymisestä. Toimittajat ovat onnistuneet tehtävässään hyvin ja ovat lisäksi saaneet metsässä tehtyihin haastatteluihin vapautuneen tunnelman. Edellisten juttujen lisäksi Tampereen radion alueuutiset ovat aika ajoin kertoneet suojelun etenemisestä Pirkanmaalla.

Maaliskuussa 2007 Helsingissä järjestettiin pääkaupunkiseudulla asuville metsänomistajille ”Suomalaisen metsäluonnon tulevaisuus” –niminen tilaisuus, jossa kerrottiin yleisesti metsien monimuotoisuudesta ja sen edistämisestä sekä suojelun eri vaihtoehdoista mukaan lukien metsälain suojaamille arvokkaille kohteille myönnettävä ympäristötuki. Tilaisuuteen lähetettiin kutsu noin 1100 metsänomistajalle molempien metsäluontoneuvojien toimialueelta. Kutsun saivat yli 50 hehtaarin tilanomistajat, jotka seulottiin metsäkeskuksen asiakasrekisterin avulla. Myös pääkaupunkiseudun metsänomistajat ry:n jäsenille meni kutsu sähköpostitse. Paikalle Suomen ympäristökeskukseen saapui noin 50 kuulijaa. Luennoitsijoina olivat johtaja Antti Koskimäki metsäkeskus Häme-Uusimaasta, luontoillan asiantuntija Seppo Vuokko, vanhempi tutkija Kimmo Syrjänen Suomen ympäristökeskuksesta sekä molemmat metsäluontoneuvojat. Tilaisuudessa ja sen jälkeen syntyi vilkasta keskustelua ja aihe herätti selkeästi mielenkiintoa, mutta konkreettisia kohteita tilaisuuden avulla ei saatu muutamista yhteydenotoista huolimatta.

Toinen pienimuotoisempi tapahtuma oli Seitsemisen kansallispuiston järjestämä kolmen luennon tilaisuus, jossa yhtenä aiheena oli vapaaehtoinen suojelu. Paikalla oli parikymmentä kuulijaa, joista suurin osa metsänomistajia. Viikonloppuna järjestetään metsänomistajille yleisesti muutenkin tilaisuuksia, koska viikolla osanotto on vähäistä. Kolmantena esimerkkinä on Päijänteen mhy:n järjestämä metsäpolku, jossa oli myös vapaaehtoinen suojelu yhtenä aiheena. Vaarunvuoren luonnonsuojelualueella kiertävään metsäpolkuun kävi tutustumassa noin sata metsänomistajaa.

Pirkanmaan metsäkeskuksen nettisivuilla on ollut hankkeen alusta alkaen perustietoa vapaaehtoisesta suojelusta ja lisäksi linkki virallisille METSO –sivuille. Pirkanmaan ympäristökeskuksen nettisivuilta on ollut linkki metsäkeskuksen METSO-sivuille. MMM:n METSO –sivuilla Ahti Kotisaaren laatimassa uutiskirjeessä 3/2007 on kerrottu vapaaehtoisen suojelun etenemisestä ja metsäluontoneuvojista. Uutiskirjeessä 4/2007 on esimerkkejä suojelusopimuksen tehneistä metsänomistajista, joista toinen, Kaarina Davis on valittu vinkin perusteella Pirkanmaalta.

3.2. Metsänomistajien apu tiedottamisessa

Metsänomistajien saaminen mukaan tiedottamiseen on erittäin tärkeää. Kun suojelua harkitseva metsänomistaja lukee, että oikeasti joku muukin on suojellut metsänsä, hänen on helpompi tehdä oma suojelupäätös. Lehtien sivuille ja radioon on saatu muutamia suojeluun myönteisesti suhtautuvia metsänomistajia, joiden avulla asiaa on viety eteenpäin. Suurena apuna tiedottamisessa Pirkanmaalla on ollut hämeenkyröläinen metsänomistaja ja vuoden 2007 tietofinlandiaehdokas Kaarina Davis, joka on ollut valmis niin lehtijuttuihin kuin radioonkin. Hän on ollut esillä Aamulehdessä, Maaseudun tulevaisuudessa, Kodin Pellervossa (ilmestyy keväällä 2008), uutiskirjeessä ja Tampereen radiossa.

Kaarina Davis

Toinen hyvä esimerkki metsänomistajayhteistyöstä on Tampereen Viitapohjassa asuva Olavi Lehto, joka on aktiivinen luontoharrastaja ja metsänomistaja. Hänen aloitteestaan on syntynyt noin 75 hehtaarin yhtenäinen suojelualue, joka käsittää kolmen metsänomistajan viisi eri tilaa. Hänen aktiivista toimintaansa on tuettu toimimalla ripeästi suojelualuepäätöksissä ja viemällä hanketta myönteisessä hengessä eteenpäin. Hän on lisäksi auttanut tiedottamisessa suostumalla radiohaastatteluun. Lisäksi Lehdon naapuri eläkeläisrouva Maija Inkinen saatiin ET-lehden haastateltavaksi ja juttu on poikunut useita yhteydenottoja vanhemmilta metsänomistajilta. Näistä kohteista pari on päätynyt suojeluun asti.

Olavi Lehto

3.3. Tilastoja tiedottamisesta

Taulukko 2. Julkaistut lehtikirjoitukset, kpl.

Aamulehti	2
Maaseudun tulevaisuus	3
Metsälehti	2
ET-lehti	1
Hämeen sanomat	1
Metsäkeskuslehdet	3
Metsänhoitoyhdistyslehdet	8
Paikallislehdet	13
Yhteensä	33

Taulukko 3. Muu tiedottaminen.

Sähköpostitiedotteet noin 20 kpl
Metsänomistajatilaisuus, Helsinki
Metsänomistajatilaisuus, Seitsemännen
Metsänomistajatilaisuus, Päijänne mhy
Tampereen alueradio 2 juttua
Metsäkeskuksen Internet –sivut
Silmu, metsäkeskusten sisäinen viestintä
Uutiskirje metsänomistajille
Metsonlehtiä – METSO –sivut

Taulukko 4. Metsäluontoneuvojaan yhteyttä ottaneiden metsänomistajien ensisijainen tietolähde vapaaehtoisesta suojelusta, kpl.

Metsäkeskus lehti Pirkanmaa ja Häme-Uusimaa	15
Metsäkeskus lehti Keski-Suomi	14
Metsänhoitoyhdistysten lehdet	13
Maaseudun tulevaisuus	10
Aamulehti	11
Paikallislehdet	8
ET-lehti	5
Internet	8
Tampereen radio	5
Metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilö	13
Metsäkeskuksen toimihenkilö	7
Ympäristökeskuksen toimihenkilö	6
Muut tai ei tiedossa	11
Yhteensä	126

Suojelusopimuksen tehneistä metsänomistajista useimmat ovat saaneet ensiksi tietoa yleisten tiedotusvälineiden kautta. Lopullinen sysäys yhteydenottoon on usein tullut kuitenkin tutulta henkilöltä. Noin 20 suojeluun päätyntä kohdetta on välittynyt Pirkanmaalla eri henkilöiden välityksellä. Loput ovat ottaneet suoraan yhteyttä lehtijutun tms. perusteella. Eri organisaatioiden välinen yhteistyö on avainasemassa, kun metsänomistaja ensi kertaa saa kuulla tai lukea vapaaehtoisesta suojelusta. Hän saattaa ottaa yhteyttä ensiksi esimerkiksi tuttuun metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöön, jonka tehtäväksi jää asian selvittäminen. Metsänhoitoyhdistyksen edustajan tiedosta ja asenteesta on kiinni, kuinka hän asian metsänomistajalle esittelee. Yhteistyö metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöiden kanssa on sujunut hyvin, mistä on esimerkkinä useat heidän kautta välittyneet toteutuneet kohteet.

Metsäkeskus	6
Metsänhoitoyhdistys	6
Ympäristökeskus	3
Metsähallitus	2
Naapuri	4
Yhteensä	21

Taulukko 5. Eri organisaatioiden tai henkilöiden kautta välittyneet toteutuneet suojelukohteet Pirkanmaalla, kpl

Taulukko 6. Tiedottamisessa apuna käytetty esimerkkilaskelma, jossa verrataan suojelun, puu- ja tilakaupan tuottoa. Tilan pinta-ala 5 ha ja puusto noin 300 m³/ha. Tarjoukset perustuvat todelliseen suojelukohteeseen, mutta pinta-ala on havainnollisuuden vuoksi muutettu alkuperäisestä.

Laskelmat perustuvat syksyn 2006 puun hintatasoon.

Puukauppa	Euroa
Kantorahatulo	72 000
Myyntivero vähennysten jälkeen noin 20 %	-14 400
Uudistamiskulut	-5 000
Nettotulot	52 600
Yksityinen suojelualue	
Ympäristökeskuksen tarjous – ei veroa	54 000
Tilakauppa valtion suojelualueeksi	
Metsähallituksen tarjous	65 000
Luovutusvoittovero 5,6 %	-3 600
Nettotulot	61 400
Tilakauppa vapailla markkinoilla	
Arvio yksityisestä kaupasta	72 000
Luovutusvoittovero 16,8 %	-12 000
Nettotulot	60 000

4. Kohteet

Tiedottamisen määrän ja kohteiden tarjonnan yhteys on selkeä. Metsänomistajat tarjoavat kohteita vain harvakseltaan, jos tietoa ei ole jatkuvasti saatavilla. Mitä tutummaksi asia tulee, sitä matalampi kynnys metsänomistajalla on ottaa yhteyttä ja mitä enemmän esimerkkejä vastaavan suojeluratkaisun tehneistä metsänomistajista on, sitä helpompi metsänomistajan on ajatella metsäänsä laajempaan kokonaisuuteen kuin pelkästään puuta tuottavana alueena.

4.1. Metsänomistajien yhteydenotot

Ajanjaksolla 8/2006 – 12/2007 (pois lukien 1-2/2007) maanomistajien yhteydenottoja on tullut 126 kpl. Maanomistajien ja tarjottujen kohteiden tiedot kirjattiin tarkasti ylös ja niihin perustuvat esitetyt tilastot. Lähes kaikki yhteydenotot ovat tapahtuneet puhelimitse, muutama on ottanut yhteyttä sähköpostitse ja yksi jopa kirjeitse.

Taulukko 7. Kohteiden tarjonta metsäkeskuksittain, kpl.

Pirkanmaa	76
Keski-Suomi	24
Häme-Uusimaa	13
Lounais-Suomi	10
Kaakkois-Suomi	1
Lappi	1
Rannikko	1
Yhteensä	126

Noin puolet metsänomistajista on toivonut, että kohteesta perustetaan yksityinen suojelualue. Määräaikaisesta suojelusta ei ole tiedotettu lehtiartikkeleissa, mutta silti osa metsänomistajista on halunnut kohteelleen vain väliaikaisen suojan. Ilmeisesti tieto on levinnyt laajalti Lounais-Suomen luonnonarvokaupasta valtakunnallisissa lehdissä. Metsänomistajat ovat perustelleet määräaikaista suojelua sillä, että he eivät halua päättää lastensa puolesta tilan kohtalosta. Kohteille, jotka ovat osoittautuneet metsälailalla suojaetuiksi arvokkaiksi elinympäristöiksi, on tehty ympäristötukisopimus.

Taulukko 8. Metsänomistajan toivoma suojelun taso, kpl.

yksityinen suojelualue	66
myynti valtiolle	28
määräaikainen suojelu	22
ympäristötuki	10
yhteensä	126

4.2. Pirkanmaalla vapaaehtoiseen suojeeluun hyväksytyt kohteet v. 8/2006 – 11/2007

Taulukko 9. Myynti valtiolle, kohdekunnat ja pinta-alat, ha / kpl.

Punkalaidun	5,7
Tampere	32,3
Tampere	7,7
Luopioinen	7,0
Luopioinen	9,6 *
Kuru	6,1
Kylmäkoski	7,8
Parkano	4,8
Parkano	11,2
Parkano	66,3 *
Yhteensä	159 / 10

Taulukko 10. Yksityinen suojeelu, kohdekunnat ja pinta-alat, ha / kpl

Urjala	5,2
Kihniö	2,4
Hämeenkyrö	4,0
Hämeenkyrö	11,4
Kylmäkoski	7,6
Tampere	21,9
Tampere	7,7 *
Ruovesi	4,2
Ruovesi	3,2
Orivesi	3,0
Orivesi	1,2
Orivesi	1,6
Orivesi	16,0 *
Punkalaidun	3,0
Punkalaidun	3,5
Vammala	6,5
Vammala	0,9 *
Vilppula	3,5
Ylöjärvi	2,0 *
Yhteensä	109 / 19

- * Kohde hyväksytty suojeeluun, neuvottelut maanomistajan kanssa kesken
- Suojeeluun hyväksytty 8/2006 - 12/2007 Pirkanmaalla 268 ha ja 29 kpl
- METSON mukaisen suojeelun kokonaisala Pirkanmaalla on 273 ha ja 30 kpl edellyttäen, että käynnissä olevat sopimusneuvottelut johtavat myönteiseen tulokseen
- Käytetty (arvioitu) rahasumma noin 1 500 000 €

Kuvia vapaaehtoiseen suojeluun tarjotuilta kohteilta Pirkanmaalta

Lehtohaavikko

Metsälehmuksia

Rehevä korpi

Runsaslahopuustoinen kangasmetsä

Lahoa puuta sikin sokin

Kilpikaarnamäntyjä

4.3. Suojelutilanne muiden yhteistyöhankkeeseen kuuluvien ympäristökeskusten alueella

Muiden ympäristökeskusten vapaaehtoinen suojelutilanne on arvioitu seuraavanlaiseksi: Keski-Suomi 278 ha, Häme 95 ha ja Uusimaa 55 ha. Nämä kaikki alueet eivät ole tulleet yhteistyöhankkeen markkinoinnin tuloksena, koska osa alueista on perustettu jo ennen kuin markkinointi on aloitettu. Muutamasta alueesta on vielä neuvottelut käynnissä.

Metsäluontoneuvojan työn tuloksia on vaikea arvioida muiden ympäristökeskusten alueella, koska metsänomistajat saattavat ottaa suoraan yhteyttä asianomaiseen ympäristökeskukseen, vaikka ovat saaneet tiedon esimerkiksi metsäluontoneuvojan tekemän lehtijutun perusteella. Varmuudella hankkeen ansioksi voidaan lukea Hämeessä ja Uudellamaalla molemmissa ainakin yksi kohde, jotka on hyväksytty suojeluun ja neuvottelut maanomistajan kanssa ovat käynnissä. Kohteiden yhteispinta-ala on 33 ha. Keski-Suomessa ainakin kaksi kohdetta todennäköisesti etenee suojeluun asti, yhteensä 12 ha ja kaksi on lisäksi harkinnassa.

4.4. Metsänomistajien taustatietoja

Vapaaehtoisesti metsiä suojelleiden metsänomistajien ikä jakautuu melko tasaisesti, mikä on tärkeä havainto ja tieto siitä, että kaikissa ikäluokissa on metsien suojeluun myönteisesti suhtautuvia metsänomistajia. Kymmenen vuoden jaolla tehdystä ikäjakaumataulukosta näkyy, että noin 40 % sijoittuu välille 61-70 vuotta. Koska metsänomistajien keski-ikä on noin 59 vuotta, tässä ikäluokassa on myös paljon metsänomistajia. Yli 60-vuotiaiden taloudellinen tilanne on yleensä melko vakaa eivätkä he halua uudistushakkuiden tuomia kuluja ja työtä enää itselleen, joten havainto on siinä mielessä odotettu.

Lähes kaikkia metsänomistajia yhdistää yhteinen huoli metsiemme ja luonnon tulevaisuudesta. Useat metsänomistajat ajattelevat luontoa laajempänä käsitteenä kuin oman metsänsä kannalta. Huoli ilmastonmuutoksesta ja luonnon köyhtymisestä on saanut monet ajattelemaan omia mahdollisuuksiaan edistää luonnonsuojelua. Laajojen avohakkuualojen ilmestyminen teiden varsille on ollut laukaisevana tekijänä siihen, ettei metsänomistaja halua nähdä oman metsänsä tulevaisuutta sellaisena edes silloin, kun metsä siirtyy uudelle omistajalle. Monille suojelu on ollut taloudellisesti järkevin vaihtoehto sen hetkessä elämäntilanteessa. Myös maiseman säilyminen on ollut tärkeänä vaikuttajana päätöstä tehtäessä.

31-40 v	4
41-50 v	4
51-60 v	4
61-70 v	11
71-80 v	5

Taulukko 11. Pirkanmaalla suojelusopimuksen tehneiden metsänomistajien ikäjakauma, kpl

Mies	12
Nainen	6
Pariskunta	8
Kuolinpesä	2

Taulukko 12. Pirkanmaalla suojelusopimuksen tehneiden metsänomistajien maanomistus, kpl.

- Huom. osalla metsänomistajista neuvottelut vielä kesken taulukkojen 9. ja 10. mukaan

4.5. Kohteiden hylkäys

Kaikkia tarjottuja kohteita ei ole voitu hyväksyä suojeluun. Noin puolet kohteista on ollut sellaisia, joissa ei ole täyttynyt luonnonsuojelubiologiset kriteerit. Useimmiten tämä on pystytty selvittämään jo puhelinkeskustelun aikana haastatteleamalla metsänomistajaa sekä tarkastamalla asia metsäkeskuksen aluesuunnittelutiedoista ja ilmakuvista. Näin on välttytty kymmeniltä turhilta maastokäynneiltä. Osa metsänomistajista on halunnut siirtää suojeluratkaisua tuonemmaksi tai halunnut pelkästään määräaikaista suojelua. Näitä kohteita ei ole käyty maastossa tarkastamassa, vaan luontoarvoiltaan potentiaaliset kohteet ovat jääneet odottamaan uutta METSO -ohjelmaa. Metsä- ja luonnonsuojelulla rauhoitetut kohteet on tarkastettu siltä osin, kun niitä on ollut mahdollisuutta laajentaa suuremmaksi suojelukokonaisuudeksi.

Taulukko 13. Kohteiden hylkäysten ensisijainen syy, kpl

Taloustmetsää tai liian nuorta metsää	23
Ei täyttänyt kriteereitä, muuten luonnontilainen	9
Liian pieni kohde luontoarvoihin nähden	8
Metsänomistaja ei halua pysyvää suojelua	22
Jäi miettimään tai odottamaan uutta METSOa	12
Metsälain suojaama kohde	10
Luonnonsuojelulain suojaama kohde	3
Asemakaava-alue	1
Yhteensä	88
Kohteen suojelupäätös avoin	9

4.6. Tietoa suojelluista kohteista

Pirkanmaalla suojeluun hyväksytyt 29 kohdetta ja 268 ha ovat suurimmalta osin luonnontilaisia runsaslahopuustoisia kangasmetsiä. Muutamilla kohteilla on ollut lisäksi muita luontoarvoja, esim. puroja, lehtoja, korpia, avosoita ja liito-oravareviirejä. Varsinaisia lajistonselvityksiä kohteilta ei ole tehty. Parhaimmat kohteet ovat säilyneet täysin luonnontilaisina jopa yli sata vuotta, mutta ne ovat kooltaan vain muutamia hehtaareja. Laajemmat kokonaisuudet sisältävät arvokkaan luontoalueen lisäksi usein talousmetsäalueita, jotka pysyvässä suojelussa kehittyvät vuosikymmenten saatossa luonnontilaisen kaltaisiksi lahopuuta sisältäviksi metsiksi.

Kaikki kohteet, joista on tehty luontoarvoselvitys, on hyväksytty suojeluun. Toisin sanoen esikarsinta sisätyönä ja maastossa on onnistunut eikä huonoja kohteita ole ehdotettu hankittavaksi. Rajanvetoa on jouduttu käymään alueilla, jotka sisältävät metsälailta suojatun elinympäristön. Linjaksi on muodostunut se, että suojeltavaksi esitetyn alueen luontoarvot eivät saa perustua pelkästään metsälakikohteen luontoarvoihin. Kohteen on oltava metsälain suojaamaa aluetta selkeästi laajempi ja lakikohteen ulkopuolelta on löydettävä luonnonsuojelubiologiset kriteerit täyttävää aluetta.

Suojeltujen kohteiden puumäärät vaihtelevat Pirkanmaalla 50 - 420 m³/ha välillä. Toteutuneista kohteista maksettu hinta vaihtelee välillä 1040 – 12 600 €/ha. Keskihinta yksityisillä suojelualueilla on 7710 €/ha ja Metsähallituksen valtiolle ostamilla kohteilla 6260 €/ha. Yksityiset suojelualueet ovat olleet keskikooltaan 5,5 ha ja valtiolle hankitut kohteet 10,3 ha. Metsähallituksen ostamien kohteiden puumäärät ovat olleet selkeästi pienemmät kuin yksityisomistukseen jääneillä kohteilla, mikä selittää keskihinnan eron. Yksityiset suojelualueet on rajattu niin, että ne sisältävät edustavimman osan tilasta. Metsähallitukselle tarjotaan ja se ostaakin mielellään kokonaisia tiloja. Ne sisältävät usein vähäpuustoisempia alueita, esim. avosoita.

5. Yhteenveto ja päätelmiä

5.1. Metsäkeskus vapaaehtoisen suojelun edistäjänä

Reilun vuoden kokeilujakson aikana syntyi hyvä kuva menetelmistä, joilla vapaaehtoista suojelua voidaan tuloksellisesti edistää. Vapaaehtoisen suojelun edistäminen yhtenä metsäkeskuksen toimintana on ollut luontevaa, koska metsien monimuotoisuuden lisääminen kuuluu metsäkeskuksen tärkeimpiin tehtäviin. Siihen on myös hyvät mahdollisuudet ja valmiudet. Metsäkeskuksilla on kattava tieto oman alueensa metsävaroista, metsälain suojaamista arvokkaista elinympäristöistä ja monista luontokohteista. Niiden avulla voidaan selvittää potentiaaliset suojelun arvoiset kohteet mutta toisaalta myös välttää turhia maastokäyntejä suojeluun kelpaamattomilla kohteilla. Metsäkeskuksella on lisäksi käytössä tuore ilmakehu-aineisto ja tieto metsien hakkuista alueellaan.

Metsäkeskuksen toimintakulttuuri on tuttu suurimmalle osalle metsänomistajista ja heiltä saadun asiakaspalautteen mukaan se on luotettava yhteistyökumppani. Perinteisissä metsäasioissa hyvää palvelua saaneelle metsänomistajalle on matala kynnyksellä ottaa yhteyttä myös suojelun merkeissä entuudestaan tuttuun organisaatioon. Olennaisen tärkeää metsänomistajalle on saada tietoa mahdollisimman helposti, ja useissa yhteyksissä mainittu ”yhden luukun periaate” sopii hyvin myös vapaaehtoisen suojelun edistämiseen. Jatkossa metsäluonnon hoitoon ja suojeluun liittyvän tiedon saaminen yhdeltä toimijalta olisi metsänomistajalle eli palvelun käyttäjälle yksinkertaisin vaihtoehto. Eri palveluiden käytännön toteuttajia sen sijaan voi olla useita. Metsäkeskus sopii hyvin tiedon välittäjäksi metsänomistajille tiiviissä yhteistyössä muiden organisaatioiden kanssa.

5.2. Yhteistyökumppaneiden merkitys tärkeä

Pirkanmaan ympäristökeskuksen ja metsäkeskuksen tiivis yhteistyö on tuonut näkyviä tuloksia lyhyessä ajassa. Ympäristökeskuksen laaja-alainen luonto-osaaminen ja kokemus luonnonsuojelun käytännön toteutuksesta ovat olleet tarpeen suojelualueita perustettaessa. Pysyvään suojeluun liittyvä byrokratia, tarjousten teko, sopimusneuvottelut ja kaavarajoitusten selvittäminen luonnistuu parhaiten siihen harjaantuneelta organisaatiolta.

Metsähallituksen toiminta ostettaessa luonnonsuojelualueita valtiolle on ollut ripeää. Nopeasti toteutuneet metsäkappaleiden arvioinnit ja tarjoukset metsänomistajille ovat olleet hyvää mainosta vapaaehtoiselle suojelulle. Tarjoukset ovat perustuneet tilan todelliseen arvoon ja ne ovat olleet metsänomistajia tyydyttäviä, koska hinnan takia kauppoja ei ole Pirkanmaalla jäänyt syntymättä.

Metsänhoitoyhdistyksissä METSO on otettu myönteisesti vastaan. Metsähoitoyhdistysten paikallistuntemuksella on suuri merkitys luontokohteita ja suojeluun myönteisesti suhtautuvia metsänomistajia kartoitettaessa. Jos metsänomistaja haluaa suojella metsänsä tai osan siitä, asiaa pitää tukea ja antaa metsänomistajalle puolueetonta tietoa. Näin on myös tapahtunut reilun vuoden kokeilujakson aikana. Yhteistyö metsänhoitoyhdistysten kanssa on tuonut useita hyviä kohteita suojelun piiriin. Metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilön kynnystä ottaa yhteyttä suojeluasioissa on madaltanut aikaisempi yhteistyö metsäasioissa ja sitä kautta saatu molemminpuolinen luottamus.

5.3. Tutussa toimintaympäristössä helppo toimia

Kokeilujakson aikana selvisi se, että omassa maakunnassa toimiminen on kaikkein tuloksellisinta. Toimintaympäristö: yhteistyökumppanit, tiedotusvälineet ja metsäluonnon erityispiirteet ovat tuttuja. Lisäksi käytettävissä oleva metsävara- ja luontotieto on nopeasti saatavilla. Ajankäyttö painottui runsaan kohdetarjonnan takia luonnollisesti Pirkanmaalle. Tiedottaminen ja sen myötä myös kohteiden tarjonta jäi Häme-Uudenmaan ja Keski-Suomen metsäkeskusten alueella vähemmälle. Vaikka vastaanotto oli Pirkanmaan ulkopuolellakin myönteinen, ei se silti johtanut niin hyviin tuloksiin. Tiedottamisessa ei myöskään oman alueen ulkopuolella ollut käytettävissä tuttuja suojelusopimuksen tehneitä metsänomistajia, mikä olisi auttanut juttujen läpimenossa suuremmissa lehdissä.

Toistuva tiedottaminen on alkuvaiheessa tarpeellista, jotta metsänomistajat ja metsäammattilaiset sisäistävät uuden asian. Lehtijutun vaikutus on yleensä muutaman päivän, ammattilehdissä hieman kauemmin. Runsaimmin metsänomistajien yhteydenottoja saavutettiin metsäkeskusten omien lehtien välityksellä. Paikallislehtien vaikutus jäi yllättävän vähäiseksi, vaikka ne luetaan yleensä tarkkaan. Internetin merkitys tiedottamisessa tulee jatkuvasti kasvamaan, kun yhä suurempi osa metsänomistajista hallitsee netin käytön.

5.4. Määräaikainen vai pysyvä suojelu

Metsänomistajien kynnys pysyvän suojelualueen perustamiseen on usein korkea. Määräaikaista suojelua odotetaan ratkaisuksi suojelualuepinta-alan lisäämiseksi. Ongelmaksi voi tulla se, että määräaikaiseen suojeluun saatetaan tarjota ja jopa hyväksyä kohteita, joiden luontoarvot eivät ole riittävät eivätkä parane lyhyessä määräajassa. Tästä on seurauksena, että suojeluun tarkoitettu raha ei tuo lisää luontoarvoja, mutta sen sijaan lisää byrokratiaa ja kuluja. Siksi olisi tärkeää harkita uudessa METSO -ohjelmassa määräaikaisten suojelukohteiden kriteerien asettamista tiukemmiksi kuin pysyvässä suojelussa. Pysyvän suojelun kriteerejä sen sijaan voisi hieman väljentää, koska kohteen luontoarvot lähes aina paranevat ajan kuluessa.

Luonnonarvojen säilymisen kannalta paras vaihtoehto on pysyvä suojelu ja sitä pitäisikin tarjota metsänomistajalle ensisijaisena vaihtoehtona. Metsänomistajan kynnystä valita pysyvä suojelu voisi madaltaa maksamalla puuston arvon lisäksi myös luontoarvoista. Esimerkiksi lehtipuuvaltaisten lehtojen puuston arvo on matala, mutta suojelukohteena ne ovat merkittäviä. Kohteita, joilla luontoarvot ovat vasta kehittymässä, ei pitäisi ottaa lyhytaikaisen suojelun piiriin. Jos kohteella on merkittäviä luontoarvoja, esim. harvinaisten lajien elinympäristöt tai metsäpalokohteet, eikä metsänomistaja ole valmis pysyvään suojeluun, voidaan kohde kelpuuttaa myös määräaikaaisesti suojeltavaksi. Tällöinkin pitäisi pyrkiä mieluummin pidempiin kuin kymmenen vuoden sopimuksiin. Pidemmistä 20-30 vuoden sopimuksista voisi maksaa ylimääräistä bonusta esimerkiksi 10-20 % ja näillä kohteilla kriteerit voisivat olla hieman väljemmät kuin kymmenen vuoden sopimuskohteilla.

5.5. Onnistumisia, parannettavaa ja uusia haasteita

Pirkanmaan metsäkeskuksen ja ympäristökeskusten yhteistyökokeilu vapaaehtoisen suojelun edistämiseksi tuotti hyviä tuloksia ja poiki uusia ideoita. Metsänomistajien yhteydenottoja tuli erittäin runsaasti; suojelukohteita saatiin enemmän, mihin rahat riittivät; yhteistyökumppaneille välitetty tieto johti konkreettisiin tuloksiin; tiedotusvälineet ottivat asian hyvin vastaan ja eri tiedotusvälineiden vaikuttavuudesta saatiin vertailevaa tietoa. Mikä tärkeintä, metsänomistajat olivat tyytyväisiä saamaansa palveluun. Pääsääntöisesti suojelualueen käsittely eteni nopeasti ja metsänomistajia pidettiin ajan tasalla sen eri vaiheissa. Kaiken kaikkiaan ilmapiiri vapaaehtoisen suojelun edistämiseksi muodostui hyväksi ja sen johdosta tuloksetkin ovat näkyviä.

Parannettavaakin aina löytyy. Vielä olisi voinut olla aktiivisempi tiedon levittäjä ja kokeilla erilaisia keinoja; olisi voinut panostaa enemmän Pirkanmaan ulkopuolelle; nettisivuja olisi voinut laittaa uuteen uskoon ja koulutustakin järjestää vielä enemmän. Ideoita ja työtä riittää siis jatkossakin.

Metsäluonnon tulevaisuus Suomessa näyttää kohtuullisen valoisalta. METSO II toivottavasti antaa uudet eväät hoitaa metsäluonnon monimuotoisuutta niin luonnon, metsänomistajan kuin valtion taloudenkin kannalta järkevästi. Tärkeintä on, että luonnon monimuotoisuutta ei enää vähennetä vaan päinvastoin, annetaan metsänomistajalle mahdollisuus sen lisäämiseen ilman taloudellisia menetyksiä. Uusia haasteita tuovat ilmastonmuutoksen myötä mahdollisesti lisääntyvät myrskytuhot ja metsäpalot, jotka saattavat jatkossa muuttaa merkittävästi suomalaista metsämaisemaa.

6. Kiitokset

Ympäristöministeriön aloitteesta käynnistynyt ja Pirkanmaan ympäristökeskuksen ideoima METSO –markkinointi Pirkanmaan metsäkeskuksen toimesta on ollut ennakkoluuloton kokeilu. Tuloksia voidaan hyödyntää, kun METSO II:ssa kaavailtua uutta metsäluontoneuvojan työnkuvaa suunnitellaan. Kiitokset kokeilun toteutumisesta kuuluvat ennen kaikkea Ympäristöministeriön ylimetsänhoitajalle Pirkko Isoviidalle ja Pirkanmaan ympäristökeskuksen osastopäällikkö Mari Rajalalle. Yhteistyökokeilun käytännön toteuttajina ovat ympäristökeskuksessa olleet ylitarkastajat Marita Saksa-Lapikisto ja Auli Suvanto ja Metsähallituksessa Pasi Silomäki, joiden kanssa on ollut ilo työskennellä. Kiitos sujuvasta asioiden hoitamisesta koko kolmikolle! Kiitokset kuuluvat myös kaikille niille, jotka ovat omalla panoksellaan edesauttaneet uusien suojelualueiden perustamista ja suhtautuneet avoimesti metsäluonnon monimuotoisuuden edistämiseen. Työ on ollut antoisaa, haastavaa ja monipuolista. On ollut ilo tehdä työtä, jota pitää tärkeänä!

Jukka Ruutiainen

